

NED. TANDHEELKUNDIG GENOOTSCHAP

GEDACHTENWISSELING OVER DE VOORDRACHT VAN DEN
HEER E. SANDERS.

*Replantatie van Tandens *)*

De heer *Willemse* brengt den spreker dank voor de welwillende critiek op zijn verhandeling over de replantatie van indertijd; hij was zich niet bewust van de waarde voor het proefschrift van den heer *Sanders*, toen hij diens dissertatie ter hand nam. Het is met de replantatie merkwaardig gesteld: iedere practicus past haar wel eens toe, maar wacht op een gelegenheid, waarbij geen andere behandeling mogelijk is om een tand te behouden. Spr. vraagt zich af of de replantatie wel zoo'n twijfelachtige zaak is, dat deze methode niet eerder voor toepassing vatbaar is dan in het uiterste geval. *Euler* b.v. ziet er niet tegen op om voor de extractie van een moeilijk bereikbaar element de er voor staande kies eerst weg te nemen ten einde de eigenlijke extractie te vergemakkelijken, daarna de eerste kies te replanteeren. Wanneer dit de opvatting is van een auteur van gezag, waarom zou de methode dan niet meer toegepast kunnen worden?

Spr's standpunt is, dat hij er alleen toe over gaat een tand na extractie te replanteeren wanneer de conserveerende behandeling geen uitzicht geeft op resultaat. Hij zou alleen van den spreker willen weten of er meer bekend is omtrent de atrophie van de kaak in dien zin, dat de kaken door sommige schrijvers ingedeeld worden in „weerstandskrachtige” en „weerstandslooze” ten opzichte van het inheulingsproces. Zoo ook, of men, met inachtneming van deze gesteldheid, met meer gerustheid en vertrouwen de methode in meer gevallen kan toepassen dan gewoonlijk. Ten aanzien van de techniek merkt spr. nog op, dat hij vaak de hamer noodig heeft om het geëxtraheerd element op niveau in de alveole terug te brengen.

Wat betreft het lot van pulpa en periodontium merkt spr. op, dat alle schrijvers aannemen, dat de pulpa necrotisch wordt; alleen beweert *Weil* dat zij haar vitaliteit terugkrijgt. Door de woekering van periodontaal weefsel in de wortelpulpa-holte kan daarin na verloop van tijd levend weefsel aanwezig zijn, maar de zoeven genoem-

*) Deze voordracht, gehouden in de vergadering van 11 Maart 1934, is afgedrukt op blz. 251 en volg. van dit nummer.

de auteur heeft waargenomen, dat niet volgroeide molaarwortels naderhand bleken den volledigen vorm te hebben gekregen, hetgeen volgens hem alleen mogelijk is onder den invloed van levend pulpaweefsel.

Ten aanzien van het wortelvlies geeft spr. er de voorkeur aan om dit, voor zoover in gezonden toestand, aan den wortel te laten. Volgens *Römer* hangt een groot deel van het welslagen daarvan af, hetgeen spr. meent te moeten betwijfelen aan de hand van zijn ervaring met een replantatie geval, 10 jaar geleden. Hierbij had hij, daar het een molaar was met een chronische periodontitis, necrotische apex en fistel, een groot deel van het wortelvlies na de extractie moeten verwijderen. Thans zit het element nog vaster dan vóór de replantatie. (Spr. vertoont röntgenfoto).

Mendel heeft dezelfde proeven genomen als in het proefschrift van den spreker zijn vermeld, doch niet met hetzelfde resultaat. Al naar gelang het wortelvlies aan den wortel intact gelaten is, dan wel verwijderd, onderscheidt deze bio- en necroreplantatie. Spr. zou in dit verband willen vernemen of de heer *Sanders* gereplanteerde tanden heeft aangetroffen die enkel door het vergroeien van het periodontium met het cement ingeheeld zijn. Voorts of een tand nieuw periodontaal weefsel kan vormen; normaal weefsel kon het in elk geval niet zijn, daar in alle gevallen meer of minder uitgebreide resorptie optreedt. Ook hebben wij te bedenken, dat een gereplanteerde oude tand op gelijke wijze vastgroeit als een versch gereplanteerde.

De heer *Sanders*, hierop antwoordende, begint met de onderscheiding van het kaakweefsel in „weerstandskrchtig” en „weerstandsleloos”. Naar zijn oordeel is dit criterium eerder op het weefsel van den geimplanteerden tand van toepassing; in de vitaliteit van het been is ten deze met zekerheid nog geen verschil aangetoond. Het is meer een kwestie van de eigenschappen van den tand, welke hem al dan niet in de kaak doen passen. Maar aan den anderen kant zijn er b.v. gevallen van replantatie bekend bij pyorrhoe, met praktisch goede resultaten. Wat de terugkeer van de vitaliteit der pulpa betreft, daaromtrent kan alleen microscopisch onderzoek zekerheid geven; sondeeren op gevoeligheid is geen betrouwbare maatstaf. Voor het overige zijn alle auteurs, met uitzondering van *Weil*, het eens omtrent het onvermijdelijke afsterven van de pulpa. Het uitgroeien van den wortel bij jeugdige elementen kan trouwens ook tot stand komen door een betreffende functie van het periodontale weefsel.

Wat het intact houden van het wortelvlies op het replantaat betreft, geloof spr. niet, dat dit van grooten invloed is op het resultaat, al is hij persoonlijk er voor geporteerd om dit zooveel mogelijk te laten zitten. Volgens *Mendel* zouden de cellen in de restanten van het wortelvlies gemakkelijker kunnen doordringen om zich vervolgens aan het worteloppervlak te hechten. Het woekerende bindweefsel kan de normale richting aannemen; alleen gaan de epitheelnesten te gron-

de. Bij implantatie van ivoor treden dezelfde resorptieverschijnselen op als bij replantatie; in principe is een pas geextraheerd element gelijk aan een doode tand. De vast gewortelde gereplanteerde kies, waarvan de heer *Willemse* de foto liet zien, vertoont aan den buccodistalen wortel een groote ontkalkingshaard. Spr. houdt dit voor een sectorvormige resorptie, en niet voor een carieuze plek.

De heer *Willemse*: Dus de vergroeiing geschiedt door bindweefsel en niet door periodontum.

De heer *Sanders*: Ja.

De heer *Oidtmann* vraagt naar de meest gewenschte wortelvulling: cement of guttapercha. Spr. demonstreert een foto van een gereplanteerden 2en molaar, waarvan de wortels in 5 jaar tijds werden geresorbeerd; de guttapercha wortelstift is alleen in de kaak achtergebleven.

Den heer *Sanders* in een soortgelijk geval bekend bij een gereplanteerden ondersnijtand, waar ook na resorptie de stift in de kaak achterbleef en op de X-foto duidelijk zichtbaar is. ¹⁾

Voor het overige is guttapercha indifferent, cement kan geresorbeerd worden en eerder tot de chemische prikkelingsverschijnselen aanleiding geven.

Ook *Mevrouw de Beer* vertoont een paar röntgenfoto's met betrekking tot een gereplanteerden bovenmolaar, waarbij de guttapercha stift, na resorptie van den palatinalen wortel, in de kaak achterbleef.

De heer *van Loon* wenscht als orthodontist enkele opmerkingen te maken. In de orthodontie staat men vaak voor een correctie van een der tanden die door middel van de z.g. redressement forcé het eenvoudigst kan worden uitgevoerd en waarin de sociale indicatie deze methode zou doen verkiezen. Spr. beschouwt deze methode en de geheele rubriek der plantaties waartoe zij feitelijk behoort, als acrobatiek. Volgens zijn ervaring is het resultaat in 50% der gevallen ongunstig en daarom moet z.i. de toepassing in onhodontische gevallen alleen voor verantwoordelijkheid der ouders geschieden. De meerdere of mindere „weerstandskracht" van de kaak acht spr. van groot belang, al is deze in de praktijk niet gemakkelijk te beoordeelen.

Casuïstisch zijn spr. gevallen met merkwaardig goed resultaat bekend. Bij een vrouw was in den loop der 15 jaren na een rotatie van een tweeden snijtand de bovenste tandrij vrijwel geheel verdwenen, alleen het geroteerde element was nog overgebleven. Bij een meisje met een (door trauma) in den wortel gefractureerden boven-

¹⁾ *E. Sanders*, Ein Fremdkörper im Alveolarfortsatz. Zeitschr. f. Stom. 1932. H. 21.

snijtand werd besloten de breukstukken te extraheeren en den tand na onderlinge bevestiging te replanteeren. De extractie van het apicale fragment ging met veel moeilijkheden en beschadiging gepaard, zoodat behalve onderlinge bevestiging met een platinastift ook nog een goudvulling noodig was om het ontstane defect in den wortel op te vullen. Na replantatie ging de tand nog 10 jaar mee.

Ten aanzien van de wijze van vastgroeien gelooft spr. dat deze eerder op mechanische retentie berust dan op een zuivere weefselverbinding. De onzekerheid van den levensduur van het replantaat maakt het noodzakelijk om de verantwoordelijkheid voor de behandeling aan den patiënt te laten.

De heer *Sanders*: Wat noemt U een ongunstig resultaat?

De heer *van Loon*: Mindèr dan een jaar.

De heer *Sanders* gelooft wel dat de structuur van het been van invloed is op het resultaat, maar primair is ten deze de toestand van den tand. De verantwoording voor de gevolgen der replantatie late men steeds aan den patiënt over.

De heer *Michaelis* vraagt, in verband met het geval van mevrouw *de Beer* of het periapicaal abces aan den palatinalen wortel vóór de replantatie niet een factor kan zijn voor spoedige resorptie. Is het gebruikte medicament ook van invloed? Spr. beveelt trypaflavine als antisepticum aan.

De heer *Sanders*: Door de wortelbehandeling na de extractie wordt de bron van infectie weggenomen. Trypaflavine is een niet prikkelend middel. Vroeger werden scherpere medicamenten gebruikt, maar ook bij niet gebruik van antiseptica verkreeg men goede resultaten. Het wegnemen van de wortelpunt, gelijk de vorige spreker bij elke ontsteking aanbeveelt, vergemakkelijkt bovendien in het algemeen het replanteeren.

De *Voorzitter* sluit met het oog op den tijd de gedachtenwisseling, onder dankzegging aan spreker en deelnemers voor hun aandeel.

B.

KORT VERSLAG VAN DE 139e VERGADERING OP ZATERDAG 10
EN ZONDAG 11 MAART 1934 TE UTRECHT.

De voorzitter, de heer Coebergh, de bijeenkomst des Zaterdag-avonds te 8½ uur openend, herdacht in de eerste plaats het overlijden van den eere-voorzitter Dr. Th. Dentz en schetste diens verdiensten als pionier der Nederlandsche tandheelkunde op velerlei gebied. Door eenige oogenblikken van stilte, sloten de aanwezigen zich bij het gesprokene aan. Voorts memoreerde spr. het overlijden van eenige verdienstelijke buitenlanders: Edw. C. Kirk en C. Taggart.

De notulen benevens het jaarverslag van den secretaris werden goedgekeurd, zoomede het geldelijk beheer over het afgelopen jaar.

Besloten werd de bibliotheek van het Genootschap te schenken aan het Tandheelkundig Instituut, ter aanvulling van de boekerij. Aan het Hygiënisch Instituut der R. U. te Utrecht werd vervolgens f 500.— beschikbaar gesteld als bijdrage in de kosten van een bacteriologisch onderzoek van tandaandoeningen. Voor de ontvangst van de deelnemers aan de vergaderingen van de American Dental Society of Europe en van de European Orthodontological Society tijdens de Pinksterweek, werd eveneens een bijdrage in de kosten toegestaan.

Het concept van wijzigingen in de statuten en het huishoudelijk reglement werden vervolgens goedgekeurd.

Bij de wetenschappelijk mededeelingen vertoonde mejuffrouw Dullemond modellen van een meisje van 5 jaar met distale beet, waarbij de occlusie alleen door de linguale knobbels der tweede bovenmolaren wordt gedragen. De heer van Hasselt vermeldde een merkwaardige gras-groene verkleuring van een porceleinfacing in een kroon; naar den chemischen aard ervan zal een kwalitief onderzoek worden ingesteld. De heer Sanders deed verslag van zijn ervaringen met de verwerking van Filoro-goud. Spr. had geen bijzondere voordeelen ten opzichte van de andere goudsoorten kunnen ontdekken. De heer

Willemse vertoonde een nieuwe onderlaag voor pijnlijke onderprothesen, die in water van 60° vervormbaar is, eerst op een model vorgevormd wordt om daarna in den mond bij lichaamstemperatuur de juiste adaptatie te verkrijgen. De geringe dikte, $\frac{1}{3}$ m.M., brengt geen beetverhooging teweeg. Samenstelling en duurzaamheid waren spr. nog onbekend. Voorts demonstreerde hij een cement-spuut, die bij bevestigingen in de bovenkaak goede diensten bewijst en ook voor pasta's bruikbaar is.

In de Zondagmorgen-vergadering, welke in het Tandheelkundig Instituut plaats vond, hield als eerste spreker de heer *Dr. E. Sanders* te Amsterdam een voordracht over „*Replantatie van tanden*”. Daarna sprak de heer *Dr. J. Sanders* te Den Haag over: „*De erfelijkheid van hazelip en gespleten verhemelte*”. Een voordracht van den heer Coebergh moest wegens tijdsgebrek tot de herfst-vergadering uitgesteld worden.

De 1e secretaris,
BUISMAN.

JAARVERSLAG 1933.

Wederom kan van het afgesloten Genootschapsjaar worden gezegd, dat geen bijzondere gebeurtenissen den reglementairen gang van zaken hebben beïnvloed.

Vergaderingen.

Als gewoon werden de twee voorgeschreven vergaderingen gehouden en wel de voorjaarsbijeenkomst op Zaterdag 11 en Zondag 12 Maart, terwijl de herfstvergadering plaats vond op Donderdag 26 October. De eerste bijeenkomst was bezocht door 22 leden, de laatstgenoemde door 31 belangstellenden. Uit deze getallen blijkt opnieuw, dat het eenmaal per jaar vergaderen op een werkdag bij de geregelde bezoekers onzer bijeenkomsten in den smaak valt.

Wetenschappelijke voordrachten.

Beide programma's waren goed voorzien. Op Zondag 12 Maart hield als eerste spreker de heer S. Blaauw een voordracht over „*Het gebruik van formaldehyde in de tandheelkunde*”. De heer B. R. Bakker deed verslag van zijn „*Onderzoek naar de constitutie van Stents' massa's*” onder gelijktijdige demonstratie van de apparatuur, waarmede het fysisch gedrag en de chemische samenstelling waren onderzocht. Als spreker van buiten den ledenkring was voor dien ochtend uitgenoodigd de heer *Prof. L. K. Wolff* te Utrecht, die zijn onderwerp had betiteld als „*Jets over kalkstofwisseling*”.

In de vergadering van Donderdag 26 October sprak des middag het eerst de heer A. J. M. Oidtmann, die voor zijn gehoor ontwikkelde een „*Overzichtsbeeld der normale mond- en tandontwikkeling*” aan de hand van fraaie microfotogrammen en microscopische preparaten. De heer Kr. Verhoeven gaf, aan de hand van demonstratie-materiaal, een uiteenzetting van „*De kauwafdruk volgens Spreng*”, terwijl de heer Th. E. de Jonge-Cohen een voordracht hield over „*Margoide ontwik-*

keling van het tuberculum dentis". In de - na het diner - voortgezette bijeenkomst sprak de heer W. Oddens, aan de hand van zijn ervaring „*Over het behandelen van kaakfracturen*".

In de morgenuren aan de vergadering voorafgaande, werden in het Tandheelkundig Instituut voor belangstellende leden enkele demonstraties gehouden. Zoo vertoonde de heer lector J. A. W. Tjebbes eenige klinische gevallen en een kyste-operatie; de heer J. A. W. van Loon besprak een geval van gecompliceerde kaakfractuur, verduidelijkt door X-foto's, terwijl de heer P. J. J. Coebergh eenige onderwerpen (met betrekking tot de inlay-methoden) uit de Conserveerende Afdeling van het Tandheelkundig Instituut ter demonstratie-tafel bracht.

Voor het vaste agendapunt: wetenschappelijke, casuïstische en praktische mededeelingen werden als steeds allerlei interessante bijdragen geleverd, dit jaar door de heeren Backer Dirks, Nord, Sanders, Visser en Göttlich.

Huishoudelijke aangelegenheden.

Van de huishoudelijke onderwerpen zij alleen gememoreerd, dat de ten vorigen jaren aan het bestuur opgedragen herziening van de statuten en het huishoudelijk reglement gedurende het verslagjaar nog steeds in studie was, doch aan het einde in vergevorderden staat van voorbereiding verkeerde.

Leden.

Aan het einde des jaars verloor het Genootschap zijn eere-voorzitter Dr. Th. Dentz. Door zijn hoogen leeftijd kwam Dr. Dentz de laatste jaren niet meer op de bijeenkomsten, maar, ondanks toenemende bezwaren, heeft hij zoo lang mogelijk door zijn komst van zijn belangstelling blijk gegeven. Naast de vele verdiensten, waarvoor het Genootschap zijn overleden eere-voorzitter grooten dank schuldig is, geven ook diens laatste, met moeite gebrachte bezoeken zijn nagedachtenis recht op erkentelijkheid daarvoor te dezer plaatse.

In den loop van het jaar bedankte de heer Klinkhamer te Bandoeng voor het lidmaatschap, terwijl de heer Rauwerda, die de praktijk had neergelegd, van rechtswege overging naar de groep der buitengewone leden.

Het Genootschap telt thans 63 gewonen leden.

Bestuur.

De samenstelling van het bestuur onderging geen wijziging. Het kwam, ter voorbereiding van de vergaderingen en ter bespreking van de herziening van statuten en huishoudelijk reglement vier maal bijeen. De aangenane verstandhouding rechtvaardigt als gewoonlijk speciale vermelding.

De 1e Secretaris,
P. H. BUISMAN.